

PODNIKATELSKÉ ZÁMĚRY SOUKROMÝCH ZEMĚDĚLCŮ

I. Foltýn, I. Zedníčková
Výzkumný ústav živočišné výroby, ul.Přátelství 815
Praha 10 - Uhřetěves

Anotace:

Príspevek se zabývá novou skupinou podnikatelů ČR, kterou tvoří fyzické osoby s licenci "soukromý zemědělec" (v r.1992 cca 20 tis.osob) a jejich vztahem k podnikatelským záměrům. V příspěvku je uveden rozbor hospodářského postavení 30 soukromých zemědělců, kteří provozovali zemědělskou činnost jako jediný nebo hlavní zdroj příjmů alespoň jeden rok. Ze sledovaného souboru bylo cca 75% rodinných farem (průměrná výměra cca 20 ha). Za rok 1992 dosáhlo 40% soukromých zemědělců zisku (průměr 4900 Kč/ha), 60% skončilo se ztrátou (průměr 3700 Kč/ha). Dále je v příspěvku charakterizován význam podnikatelských záměrů (business plans) pro soukromé zemědělce.

Summary:

The paper deals with a new group of businessmen in the Czech Republic which is created by physical persons with the licence "private farmer" (cca 20 ths.persons in 1992) and their relation to business plans. In the paper there is presented an analysis of the economic position of 30 private farmers who realized the agricultural activity as the only or the main income source and this activity lasted at least the whole past year. From the examined group there were cca 75% family farms (the average acreage cca 20 ha). Cca 40% of the private farmers reached profit in 1992 (average 4900 Kč/ha), while 60% of them have finished with the loss (average 3700 Kč/ha). Further, there is characterized the importance of business plans for the private farmers.

Klíčová slova:

soukromí zemědělci, rodinné farmy, ekonomické rozbor, podnikatelské záměry

Key words:

private farmers, family farms, economic analysis, business plans

Soukromí zemědělci tvoří v současné době zvláštní samostatnou skupinu podnikatelů v oblasti zemědělské činnosti. Podpora této nově vznikající skupiny zemědělců byla motivována jak politicky (obnovení zrušené třídy podnikatelů), tak ekonomicky (přímé dotace, návratné bezúročné půjčky, bankovní úvěry). V současné době existuje v ČR cca 20 tis. podnikatelů s licenci "soukromý zemědělec" (Doucha, 1993).

Jednou z klíčových otázek další existence a rozvoje soukromých zemědělců, zejména těch, pro něž je zemědělství jediným nebo rozhodujícím zdrojem obživy, je jejich schopnost ekonomicky přežít, ať už samostatně nebo s cílevědomou podporou státu. Porovnání s vývojem zemědělství v

sousedních zemích, jako jsou SRN a Rakousko, dokazuje, že za předpokladu nenásilného vývoje čs. hospodářství v minulých desetiletích by struktura našeho zemědělství byla s těmito státy srovnatelná, tj. pravděpodobně by existoval velký počet malých rodinných farem s průměrnou velikostí 20-30 ha, malé procento středních a velkých farem a určitý počet družstevních i jiných typů kolektivních hospodářství (včetně hospodářství církevních).

Ve světě je možno sledovat trend permanentního poklesu celkového počtu farem a růstu jejich průměrné velikosti. V zemích s vyspělou ekonomikou státní agrární politika směřuje ke zpomalování tohoto tendu a k účinné pomoci zejména malým rodinným farmám s cílem zamezit vysídlování venkovského obyvatelstva do měst, udržet ráz obydlené krajiny, vytvářet pracovní místa na venkově atd.

V ČR v současné době probíhá a pravděpodobně ještě určitou dobu bude probíhat vývoj právě opačný, tj. vzrůstá počet zemědělských podniků všech typů a jejich průměrná velikost klesá. Tento proces "rozdobování zemědělství" bude podle názoru autorů pokračovat do určité hranice, od níž se obrátí a půjde směrem odpovídajícím světovému vývoji. Přitom stejně jako jinde bude třeba i nadále věnovat soukromým zemědělcům, a zvláště pak rodinným farmám zvýšenou pozornost.

Důležitým momentem podnikatelské strategie v rozvinutých ekonomikách je vytváření podnikatelských záměrů (business plans). I v ČR stoupá význam podnikatelských záměrů (PZ) s rozvojem bankovníctví, neboť banky vyžadují zpracování PZ při poskytování většiny úvěrů. U soukromých zemědělců je vypracování PZ navíc vyžadováno i pro poskytování dotací MZe ČR.

Analýza současného stavu soukromých zemědělců

Jak vypadá současná situace u soukromých zemědělců v ČR zkoumali autoři u vybraného vzorku cca 30 farmářů, reprezentujících jak rodinné farmy bez stálých zaměstnanců, střední farmy s několika stálými zaměstnanci a konečně farmy velkovýrobního typu s několika desítkami stálých zaměstnanců. Všichni sledovaní farmáři hospodařili nejméně jeden celý kalendářní rok 1992.

Ze šetření vyplynulo mnoho zajímavých poznatků. Snad nejpřekvapivější byl fakt, že průměrný věk se pohyboval kolem 44 let a zahrnoval jak velmi mladé (20 let), tak i velmi zkušené (nad 70 let) farmáře. Přibližně 20% farmářů mělo vysokoškolské vzdělání v oboru, ostatní byli ponejvíce absolventy středních odborných zemědělských škol a učilišť. Nejvíce byly zastoupeny farmy velikosti 10 - 30 ha a farmy, kde počet zvířat nepřekročil 20 VDJ. V souboru byly zastoupeni farmáři provozující pouze rostlinnou nebo pouze živočišnou výrobu, i když více než 80% farem mělo charakter smíšené zemědělské prvovýroby. Rozhodující část sledovaných farem (75%) lze klasifikovat jako klasické rodinné farmy, kde veškerou činnost vykonává farmář se svou

rodinou. Pomoc rodiny se vztahuje nejen k vlastnímu hospodaření, ale také k vedení veškeré povinné účetní agendy. Zbylá část farem měla své stálé zaměstnance, mezi nimiž lze nalézt i ekonomy a účetní.

Většina farmářů má vlastní majetek, tj. pozemky, zvířata, budovy i stroje, cca 50% z nich si k vlastním polím ještě další hektary pronajímá. Necelých 10% farmářů hospodaří s pronajatými hospodářskými budovami, stroji nebo i zvířaty.

Z ekonomických ukazatelů stojí za povšimnutí struktura dotací a půjček MZe ČR a úvěrů bank. V r.1991 využilo téměř 70% farmářů přímé (nenávratné) dotace, zatímco pouze 20% si pro své hospodaření opatřilo úvěry od bank. V r.1992 získalo pouze 13% přímou dotaci, 30% obdrželo bezúročnou návratnou půjčku a 40% si opatřilo finanční prostředky formou úvěrů u bank.

Hospodářský zisk vykázalo 40% farmářů v průměrné výši 4900 Kč na 1 ha zemědělské půdy. Hospodářská ztráta ostatních farmářů se pohybovala v průměru 3700 Kč/ha. Celý soubor vykazoval průměrnou hospodářskou ztrátu 200 Kč/ha.

Význam podnikatelských záměrů pro soukromé zemědělce.

Zajištění úspěšnosti podnikání v podmínkách tržní ekonomiky znamená, že každý soukromý zemědělec by si měl pravidelně, na základě vývoje výrobních podmínek a změn trhu, vytvářet představu o budoucím zaměření zemědělské činnosti, struktuře výrobních faktorů a dalších podnikatelských aktivitách. Tato představa, doplněná marketingovou studií (vývoj nabídky a poptávky, vývoj cen, zajištění odbytu atd.) a ekonomickými výpočty (tvorba zisku, vývoj platební schopnosti, růst jmění apod.) tvoří osu podnikatelských záměrů.

I přes výše uvedené skutečnosti, dokazující nezbytnost a potřebnost PZ, nejsou zatím soukromí zemědělci u nás příliš nakloněni jejich vypracování. Pokud již musí PZ vypracovat (úvěry, půjčky, dotace), často se rozhodnou zpracovat si jej sami. Týká se to zejména hospodářů na rodinných farmách, kteří nemohou nebo nechtějí vynaložit peníze na něco, co jim nemusí přinést užitek. Jestliže si farmář zpracovává PZ sám, obvykle nemá problémy s výrobně hospodářskými analýzami minulých období, s určitými obtížemi zvládne prognostické úvahy o vlastním zemědělském hospodaření na několik let dopředu, ale většinou nepřekonatelnou překážkou jsou pro něj kvalitní marketingové studie, ekonomické rozvahy a bilance na požadované období (obvykle na 4 roky dopředu). To má v mnoha případech za následek nekvalitní PZ a odmítnutí úvěru/dotace. Mnozí farmáři kromě toho půjčku či úvěr ani nepožadují, protože se nechtějí zadlužit. Tyto způsoby "šetření" však podstatně omezují možnosti jejich dalšího podnikatelského rozvoje.

Ve vyspělých zemích se vypracování PZ soukromých zemědělců stává záležitostí státních a soukromých poradenských služeb, přičemž na vynaložených nákladech se částečně podílí stát

(Mitchell, 1993). Zajímavým příkladem poskytování těchto služeb jsou specializované farmářské banky, kde zástupce banky zpracovává PZ s farmářem přímo na farmě (Veleba, 1993).

Současný postoj našich soukromých zemědělců k PZ dokumentuje skutečnost, že ze sledovaného souboru si necelých 20% hospodářů nechalo zpracovat PZ profesionálně.

Z uvedeného příspěvku vyplývá, že další rozvoj soukromých zemědělců a zejména pak rodinných farem bude záviset i na rozvoji a zkvalitňování profesionálních poradenských služeb, přičemž lze předpokládat, že i u nás počet soukromých zemědělců využívajících těchto služeb bude postupně vzrůstat.

Literatura:

Doucha, T.: Přínosy a náklady transformace českého zemědělství.

Referát na konferenci "Utváření zemědělské politiky a její implementace v praxi."

VŠZ Praha, září 1993

Foltýn, I., Zedníčková, I.: Jací jsou soukromí zemědělci?

čas. Zemědělec, č.30, roč.I, 1993

Kavka, M., Foltýn, I., Zedníčková, I., Hájek, S.: Podnikatelské záměry v zemědělství.

Metodika IPV MZe ČR, v tisku

Mitchell, W.: Poradenské služby - jejich úloha a efektivnost.

Referát na konferenci "Agrární perspektivy II."

VŠZ Praha, září 1993

Veleba, J.: Amerika a její zemědělství.

Praha, 1993